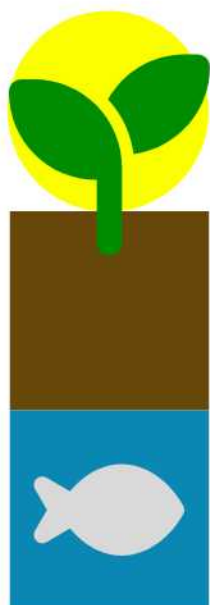

**BIBLIAN
YAPUCHAÑ
TUQIT
PRINCIPIONAKAPA**

**BIBLICAL
PRINCIPLES OF
AGRICULTURE**

Jan wali ch'amampi,
janirak yapu yapuchañsa
uñisimti. Ecclesiastico 7:15

Kunjamas Manq'añanakan Precios ukanakax jisk'achasispa

Películanakan pornografía ukat sensual escenanak jark'aqañamawa, kunattejj uka kasta kusist'añanakajj mach'aruw puriyani. (Tobit 4:13).

Mach'a pachax manq'añanakax wali jila chaniniwa. (2 Reyes 6:25).

Janiw masturbasiñamäkiti, kunattix q'añuruw tukuyätamxa. (Salomonan yatiñ kankañapa 3:14, Proverbios 24:30-34).

Mä política luraña JANIW TRABAJO JANIW MANQ'AÑÄKITI. (2 Tesalonicenses 3:10).

Recursos naturales ukanaka jach'anchayaña. Taqi jawira thiya uraqinaka yapu lurañataki jaljaña. Sapa utatakix uma bomba jan ukax phuch'u lurañaw juk'ampirus jawiranakat jayankirinakataki . (Isaías 32:20).

Jallu uma apthapiña. (Levítico 26:3-5).

Vaca uywaña. (Proverbios 14:4).

Yapuchaña jach'a jach'a tukuña ukhamaraki aski yäqaña ch'amanchaña. (Aristías carta 5:9-10,13) Markachirinakaru ch'amanchaña, jupanakana manq'añanakapa yapuchañataki. (Proverbios 6:6-8, Proverbios 27:23-27).

Sapa markaxa manq'añanakapa churañapawa. (Génesis 41:48).

Pentateuco sat qellqata

Diosasti sarakinwa: “Aka uraqix ch'uxña achunak achuypan, jatha achuyiri, achu quqa, kunayman achunak achuri, jathapax pachpakiwa, uraqxaru. Uraqinsti ch'uxña achunaka, ch'uxña quqanaka, kunayman jatha achuyiri quqanaka, kunayman achunak achuyir quqanaka, uka quqanakan jathapasti, kunayman jathanak achuyäna. Diosasti sarakinwa: —Nayax taqi jatha achunak churapxma, taqi aka oraqen utjki uka quqanaka, uka quqan achupax mä jatha achu. jumanakatakix manq'añatakiwa —sasa. Génesis 1:11-12,29 qillqatanaka

Diosasti sarakinwa: “Jiwasar uñtasit jaqir lurañäni, jiwasanakjama, ukatsti qutankir chawllanakaru, jamach'inakaru, uywanakaru, taqi aka uraqiru, taqi aka uraqin jalnaqir animalanakaru apnaqapxpan” sasa. Ukhamaw Diosax jaqirux jupan uñtasit luräna, Diosar uñtasitaw luräna; chacha warmi jupanakarux luratayna. Diosasti jupanacaroyj bendicina, Diosasti jupanacaroyj sänwa: —Wawa jiljjatapjjam, oraqerojj phoqhantapjjam, ucatsti apnaqapjjam, lamar qotan chawllanacaru, alajjpachankir jamach'inakaru, oraqen sarnaqir taqe jakirinakarusa apnaqapjjam —sasa. Génesis 1:26-28 qillqatanxa

Uraqitwa Tatit Diosax taqi suma quqanak jiltayäna, manq'añataki wali suma quqanaka; jardín taypin jakañ quqa, aski, jan wali uñt'añ quqa. Génesis 2:9 qillqatanxa

Adanar sarakinwa: —Warmiman arup ist'atamata, uka quqan achupat manq'antatam layku, uka quqan achupat jan manq'amtı sasa. Ilakisiniñampi uka manq'at manq'äta, jakañ urukama; Ch'aphinakampi, ch'aphinakampi, ch'aphinakampi, ch'aphinakampi, ch'aphinakampi; ukatsti pampankir ch'uxña achunak manq'antäta; Uraqir kutt'añkamaw t'ant'a manq'äta; Ukat apsutätawa, laq'aruw kutt'xäta —sasa. Génesis 3:17-19 qillqatanxa

Ukatpi Tatit Diosax juparux Edén huertat khithäna, kawkir uraqtittix apsutäkän uka uraqi yapuchañataki. Génesis 3:23 qillqatanxa

Ucatsti Isaacajj uka oraken yapuchäna, ucatsti pataca kuti katoqäna. Génesis 26:12 qillqatanxa

Jichhasti Faraonax mä amuyt'ir yatiñan jaqir uñt'aypan, Egipto uraqin apnaqañapataki. Faraonax ukham lurpan, uraq apnaqirinak utt'aypan, Egipto uraqit phisqhír t'aqa katuntasin paqallqu walja maranaka. Jutir suma maranakan manq'añanakap apthapixpan, Faraonan amparapar trigo apthapixpan, ukatsti markanakan manq'añanak imapxpan. Uka manq'ax Egipto uraqin paqallq mara mach'a pachat imt'atäniwa. Uraqix jan mach'a t'unjatäñapataki. Génesis 41:33-36 qillqatanxa

Ukatsti paqallq maranakan Egipto markan jakkäna uka manq'anak apthapisin manq'añanaksa markanakar imäna. Génesis 41:48 qillqatanxa

Paqallqu maraw pisin jakasiñax purintäna, kunjämtix Joseyax siskän ukhama. Ucampis Egipto markpachanjja t'ant'aw utjäna. Egipto markpachan manq'at awtjatasti, jaqinakax faraonaruw t'ant'a mayipxäna. kuntix jupax jumanakar sistam uk lurapxam. Génesis 41:54-55 qillqatanxa

Joseasti awkiparu, jilanakaparu, taqpach awkipan utaparu t'ant'ampiw manq'ayäna. Uca orakenjja janiw t'ant'as utjcänti; mach'a pachax wali jach'apuniwa, Egipto uraqimpi, Canaán uraqimpix mach'a laykux aynacht'apxänwa. Ukatsti Joseyax taqi qullqinak Egipto uraqin, Canaán uraqin jikxatapkän ukanak apthapisin trigo alasipxäna. Egipto markansa, Canaán markansa qollqe tukusjjäna ukhajja, taqpach egipcionakaw Joseyan ukar puripjjäna, akham sasa: “T'ant'a churita, ¿kunatsa juma nayraqatan jiwapjjä?” qullqix tukusxiwa. Joseyasti sarakinwa: —Uka uywanakam churapxam; qullqix pist'ani ukhax uywanakamat layku churapxäma —sasa. Ucatsti uywanakap Josearuw apanipjjäna, Joseyasti caballonaka, ovejanaka, vacanaka, asnonak lantiw t'ant'a churäna. Uka marax tukusxäna ukhaxa, payir maraw Jesusan ukar jutasin sapxäna: —Janiw nanakax tatajat imantapkäti, qullqix tukusiñapataki. Tatitux uywanakas utjarakinwa; janiw khitis tataxan nayraqatapan utjixiti, jan ukasti jiwasan janchinakasampi, uraqinakasampi: ¿Kunatsa juman nayraqataman jiwapxästi, nanakas uraqinakasampi? Uraqinakas t'ant'at alasipxarakita, nanakas uraqinakas Faraonan esclavopäpaxañäni, jathanak churapxita, ukhamat jakañasataki, jan jiwañasataki, ukhamat uraqix jan ch'usa tukuñapataki. Joseyasti Egipto markan taqpach uraqip faraonatak alasina. Egipcionakajj sapa mayniw yapunakap aljapjjäna, mach'ajj jupanakar atipjatapatjja. Jaqinakatsti, Egipto markan mä chiqat yaqha chiqar puriñkamaw markanakar apxaruyäna. Génesis 47:12-21 qillqatanxa

Ukatsti Joseyax jaqinakar säna: —Jichhüruw jumanakamp uraqinakamsa faraonatak alasipxasma. Ukxarusti, phisqhír t'aqaw faraonarux churapxäta, pusi t'aqax jumanakankiwa, pampan jathapata, manq'añanakamataki, utankirinakamataki, jisk'a wawanakaman manq'añapataki. Génesis 47:23-24 qillqatanxa

Ukat suxta maraw uraqim yapuchäta, ukatsti achunak apthapixäta, ukampis paqallq maraw samarañ jaytäta, ikipxarakita. Ukhamat markaman pisin jakasirinakax manq'antapxañapataki, kuntix jaytapkani ukxa, pampankir uywanakaw manq'apxani. Ukhamarakiw uva yapumampi, olivo yapumpisa luräta. Éxodo 23:10-11 liyt'añataki

Jumanakasti Tatitu Diosamaruw yupaychapxäta, jupasti t'ant'amaru, umamaruw bendicipxätam; ucat nayajj juma taypitwa usunak apaqäjja” sasa. Éxodo 23:25 qillqatanxa

Uraqinakaman yapu apthapipkäta ukkhasti, janiw yapuman esquinanakapsa apthapipkätati, janirakiw cosecha apthapipkätati. Uva yapunakamsti janiw apthapipkätati, janirakiw uva yapunakamat uvas apthapipkätati; Jumasti ukanak jaytäta, pisinkirinakataki, yaqha markankirinakataki, naya Tatitu Diosamakitwa. Levítico 19:9-10 qillqatanxa

Nayan kamachinakax phuqhaxpäta. Janiw uywanakamarux kunayman kasta jathanak churañamäkiti, janirakiw yapumarux jathanak yapuchañamäkiti, janirakiw linompi, lanampi ch'ukut isimpis jutkätamti. Levítico 19:19 qillqatanxa

Kunapachatix aka uraqir puripkäta, manq'añatakix kunayman quqanak ayruntapxäta ukkhaxa, uka quqan achupax jan circuncidat uñt'atäniwa. Levítico 19:23 qillqatanxa

Uraqinakaman yapu apthapipkäta ukkhasti, janiw yapunakaman k'uchunakapsa q'umachapkätati, janirakiw yapu apthapipkätati, janirakiw yapu apthapipkätati. Levítico 23:22 qillqatanxa

Suxta maraw yapum yapuchäta, suxta mararakiw uva yapuchañama, ukatsti achunak apthapisma. Ucampis paqallqu marajja, Tatitun samarañ uruw utjani, janiw yapum yapuchapkätati, janirakiw uva yapunakamsa khuchhurapkätati. Levítico 25:3-4 qillqatanxa

Uka phisqa tunka marax jubileo uruw jumanakatakix utjani, janirakiw yapuchapkätati, janirakiw uvas achunaksa apthapipkätati. Jubileosti uka uruwa; Jumanakatakix qullanäniwa, yaput achunak manq'apxäta” sasa. Levítico 25:11-12 qillqatanxa

Ukatpï jumanakax kamachinakax phuqhaxpäta, taripäwinakaxsa phuqhaxpäta, ukat phuqhaxpäta; Uka uraqin jan kuna jan walt'äwin jakasipxäta —sasa. Uraqix achunak achuni, jumanakasti manq'antapxäta, jan kuna llakiniw ukan jakasipxäta” sasa. Jumanakatix sapxäta: ‘¿Kuns paqallq marax manq'apxä? uñtapxam, janiw yapuchapkäti, janirakiw achunakas apthapipkäti: Ucatsti sojjta mararuw bendicionaj churapxäma, kimsa maraw achunak achuni. Jumanakax llätunk maraw phawantapxäta, llätunk marakamaw nayra achunak manq'apxäta. achunakapan achunakap mantañapkama, nayra imañ utat manq'apxäta —sasa. Levítico 25:18-22 qillqatanxa

Jumanakatix kamachinakjam sarnaqapxäta, kamachinakaxar phuqhaxpäta, ukat phuqhaxpäta; Ukatsti pachaparuw jallu churapxäma, uraqix achunak achuni, pampankir quqanakas achupxarakini. Jumanakan t'ant'anakamasti cosecha yapuchañkamaw purini, yapuchañanakasti yapuchañ pachakamaw purini, ukatsti t'ant'am manq'apxäta, jan kuna usun uraqinakaman jakasipxarakita. Levítico 26:3-5 qillqatanxa

Uraqin diezmopa, uraqin jathanakapatsa, quqan achunakapatsa, Tatitunkiwa, Tatitutakix qullanawa. Levítico 27:30 qillqatanxa

Tatitu Diosamasti mä suma uraqiruw irpaxsma, uma jawiranakani, uma phuch'unakani, vallenakatsa, qullunakatsa mistur manqha uraqiru. Trigo, cebada, uvas, higo quqanaka, granada quqanaka; aceituna, miel aceitempi lurat uraqi; Kawkïr uraqintix t'ant'a jan pisin manq'käta uka

uraqix janiw kunas pist'kätati; mä uraqi, qalanakapax hierrot luratawa, qullunakapatsti bronze allsuñjamawa. Kunapachatix manq'antxäta, phuqt'asxäta ukkhasti, Tatit Diosamaruw jach'añchäta, uka suma uraqi churapxätam layku. Deuteronomio 8:7-10 qillqatanxa

Jumanakatix jichhürun kamachinak ist'apxäta, Tatitu Diosamaru munapxañamataki, taqi chuymamampi, taqi almamampi jupar yupaychapxäta ukhaxa, nayaw uraqiman jallu churapxäma, nayrür jallumpi, qhipa jallumpi, ukhamat trigo, vino, aceite apthapipxañamataki. Ucatsti nayajj yapunakamaruw ch'uxña achunak apayanirakima uywanakamataki, ukhamat juman manq'añamataki, manq'añamataki. Deuteronomio 11:13-15 liyt'añataki

Chiqpachansa taqi jathanakamat diezmo churäta, uka yapux sapa mara achuñapataki. Deuteronomio 14:22 qillqatanxa

Uva yapumarojj janiw kunayman jathanak yapuchañamäkiti, ukhamat yapuchkta uka jathanaksa, uva yapuman achunakapasa jan q'añuchatäñapataki. Deuteronomio 22:9 qillqatanxa

Kunapachatix yapuman yapu apthapipkäta, pampan mä gavilla armasxäta ukkhaxa, janiw mayampsa apthapir sarxätati, yaqha markankirinakataki, awki taykanakataki, viuda warmitaki, ukhamat Tatit Diosamax taqi luratanakamat bendicipxätam. Deuteronomio 24:19 qillqatanxa

Jumatix Tatit Diosaman arup ist'äta, taqi kamachinak jichhür kamachinak phuqañatakisa, Tatit Diosamatix aka uraqin taqi markanakat sipan juk'amp jach'ar aptapxätam, ukatsti taqi aka bendicionanakax jumaruw purini, ukat Tatit Diosaman arup ist'apxätamxa. Marka taypinxa bendicitätawa, pampansa jach'añchatätawa. Kusisiñaniniwa janchiman achunakapasa, uraqiman achunakapasa, uywanakaman achunakapasa, vacanakaman achunakapasa, ovejanakaman achunakapasa. iKusisiñaw canastamasa, imañ utamasa. Deuteronomio 28:1-5 qillqatanxa

Tatitux jumarux walja yänaka, janchiman achunakapata, uywanakaman achunakapata, uraqiman achunakapana, kawkir uraqitix Tatitux nayra awkinakamar juramento churapkatayna uka uraqin phuqt'ayapxätam. Tatitux suma yänakap jist'ararakitam, alaxpach jist'ararakitam, pachaparu uraqimar jallu churañataki, taqi luratanakam bendiciñataki, walja markanakaruw mayt'äta, janirak mayt'askätati. Deuteronomio 28:11-12 qillqatanxa

Isturya

Jumampi, yuqanakamampi, uywatanakamampi, uraq yapuchapxäta, ukatsti achunak apanipxäta, uywiriman yuqapan manq'añapataki, ukampis Mefibóset uywiriman yuqapax sapa kutiw nayan mesaxan t'ant'a manq'ani. Zibax tunka phisqan yuqall wawanakani, pä tunka uywatanakaninwa. 2 Samuel 9:10 liyt'añataki

Samaria markansti mä jach'a mach'aw purintäna, ukatsti mä asno p'iqix pusi tunka qullqit aljatäxäna, mä paloman wanupat pusi t'aqa phisqa qullqit aljañkama. 2 Reyes 6:25 liyt'añataki

Ukhamarus Jerusalén markan jakir jaqinakarux sacerdotenakaru, levitanakaru churapxañapatakiw mayina, ukhamat Tatitun kamachiparjam ch'amañcht'atäpxañapataki. Uka kamachix yatiyaskäna ukkhasti, israelitanakax trigo, vino, aceite, misk'i, taqi yapu achunak apanipxäna. Taqe kunat diezmo

churapjjatap laykojj walpun jupanacarojj apanipjjäna. Judá markan jakasiri israelitanakata, Judá markankirinakatsti, vaca, ovejanakat diezmo apanipxarakina, Tatitu Diosapar katuyat qullan yänakapat diezmo apanipxarakina. 2 Crónicas 31:4-6 liyt'añataki

Uraqinakasan nayrír achunakapsa, taqi quqanakan nayrír achunakapsa, marat mararuw Tatitun utapar apanipxañasa: Uraqpachan yuqanakasat, uywanakasat nayrír wawanakasa, vacanakasat, ovejanakasat nayrír yuqall wawanakapasa, Diosan utapar apanipxañasataki, Diosan utapan irnaqir sacerdotenakaru nayrír achunakax masat, wilañchanakasa, taqi kasta quqanakat achunaka, vino, aceite, sacerdotenakaru, Diosan utapan cuertonakaparu; Uraqinakasan diezmonak churapxam levitanakaru, ukhamat uka pachpa levitanakax yapuchapktan uka markanakan diezmo churapxañapataki. Aaronan yuqapa sacerdotex levitanakamp chikaw levitanakax diezmo apsupkani ukkhaxa, levitanakax diezmot diezmo churapxani, Diosan utapar, cuertonakaparu, tesoro ukar apanipxañapataki. Israelan wawanakapasa, Leví chachan wawanakapasa, trigo, machaq vino, aceite, uka cuertonakaruw apanipxani, kawkhantí qullan utar mantapki uka yänaka, sacerdotenakasa, punku uñjirinakasa, q'uchu q'uchuririnakasa, ukatsti janiw Diosasan utapsa apanukuññiti. Nehemías 10:35-39 qillqatanxa

Chapar aru

Nayajj Diosaruw thaqañ munta, Diosaruw nayan lurañaj katuyañ munta: Jupajj jach'a luräwinak luraski, jan yatjjatañjam luraraki. muspharkañanak jan jakt'kay: Uraqiru jallu puriyi, yapunakarusti uma apayani: Job 5:8-10

Jumaw amparanakaman luräwinakap apnaqañapatak lurawaytaxa; taqi kuns kayunakap manqhar ucharaktaxa: Taqi uwijanaka, vacanaka, jisa, pampankir uywanaka; Alaxpachankir jamach'inaka, lamar qutankir chawllanaka, quta thakinak taypin pasapki ukanaka. ¡Tatay, Tatitusa, sutimax taqi aka uraqin wali jach'awa! Salmo 8:6-9 qillqatanxa

Jupaw uywanakatakix ch'uxña quqanak jiltayaraki, jaqir luqtañatakiw ch'uxña quqanak jiltayaraki, ukhamat aka uraqit manq'añanak apsuñapataki. Jaqen chuymapar kusisiyir vino, ajanupar qhant'ayañatak aceite, jaqin chuymapar ch'amañchir t'ant'ampi. Salmo 104:14-15 qillqatanxa

Wasararuw sayt'at umaruw tukuyi, waña uraqirusti uma phuch'uruw tukuyi. Ukansti manq'at awtjatanakar jakayañatakiw utt'ayarak, ukhamat mä markar jakañatak wakicht'añataki; Yapunak yapuchapxam, uva yapunak yapuchapxam, uka yapunakax achunak achuñapataki. Jupasti jupanacarojj bendicirakiwa, jupanacajj wal jiljjattayapje; ucat janiw uywanakapan aynacht'añap munquiti. Salmo 107:35-38 qillqatan qillqata

Uka ch'uqiruw sarañama, jumax q'añu jaqi; thakinakapat amuyt'apxam, yatiñanipxam: Jani irpiri, uñjiri, jan apnaqirini, jallupachan manq'a churi, yapu apthapiñ urusti manq'a apthapi. Proverbios 6:6-8 qillqatanxa

Khititix jallupachan tantacht'ki ukax yatiñan wawawa, ukampis yapu apthapiñ urun ikiski ukax p'inqachasir wawawa. Proverbios 10:5 qillqatanxa

Khititix uraqip yapuchki ukax t'ant'ampi phuqt'atäniwa, ukampis inamaya jaqinakar arkirix janiw amuyt'iriki. Proverbios 12:11 qillqatanxa

Walja manq'anakax pisinkirinakan yapuchañankiwa, ukampis jan taripañ laykux t'unjatawa. Proverbios 13:23 qillqatanxa

Kawkhantï jan vacanakajj utjki ukanjja, cunajj q'omawa: Ukampis walja jiljjattatapajj vacajj ch'amapampiw lurasi. Proverbios 14:4 qillqatanxa

Q'añu jaqix janiw thaya layku yapuchkaniti; ukatwa cosecha apthapiñ urux achikt'asini, ukampis janiw kunas utjkaniti. Proverbios 20:4 qillqatanxa

Nayajj q'añu jaqenakan yapuparu, jan amuyt'asir jaqen uva yapup jak'aruw sarayäta. Taqpach ch'aphinakampi ch'aphinakampi, ortiganakampi ch'uqt'ata, qala pirqapas t'unjata. Ukatsti uñjaraktwa, ukat sum amuyt'arakta: uñnaqasajj yatichäw katoqarakta. Ukampis mä juk'a ikiña, mä juk'a ikiña, mä juk'a amparanaka ch'allt'asiña ikiñataki: Ukhamaw pisinkañamax purini, sarnaqir jaqir uñtata; ukat mä armat jaqjamaw pist'añama. Proverbios 24:30-34 qillqatanxa

Ovejanakaman kunjamäsipkisa uk yatiñatakix ch'amachasipxam, vacanakamar sum uñjapxam. ¿Janit qamir kankañax wiñayatakikiti, ¿janit uka coronax wiñayatakispa? Q'añunakaw uñsti, ch'uxña quqanakas uñsti, qullunakan qulla quranakas apthapitawa. Uwijanakasti isimataki, cabritonakasti yapu manq'añan chanipawa. Ukatsti cabritonakan lechepax manq'añatakisa, utaman manq'añatakisa, imill wawanakaman manq'añatakis phuqt'atäniwa. Proverbios 27:23-27 qillqatanxa

Khititix uraqip yapuchki ukax walja t'ant'aniniwa, ukampis inamaya jaqinakar arktaski ukax pisin jakasiniwa. Proverbios 28:19 qillqatanxa

Jupasti mä yapu amuyt'i, alaraki, amparapan achupampiw uva yapu yapucharaki. Proverbios 31:16 qillqatanxa

Ukhamarus aka uraqin askipax taqinitakikiwa: pachpa reyix pampan luqtatawa. Eclesiastés 5:9 qillqatanxa

Jaquen taqe ch'amapajj lakapatakikiwa, ukampis manq'añ munañapajj janiw phoqaskiti. Eclesiastés 6:7 qillqatanxa

Khititejj thaya uñjki ukajja, janiw phawkaniti; Qhixu qhixunak uñjki ukax janiw cosecha apthapiskaniti. Alwat jatha phawantam, jayp'urus jan amparam jark'amti, janiw sum yatktati, aka jan ukax uka, jan ukax panpachanix mä kipka sumakipxani. Eclesiastés 11:4,6 qillqatanxa

Profetanaka

Jiñchunakamax qhipäxan mä aru ist'ani, akham sasa: “Aka thakhinjam sarapxam, ch'iqa tuqiru kutt'apxäta, ch'iqa tuqiru kutt'apxäta” sasa. Jumanakax qullqit lurat diosanakamarux q'añuchapxarakitawa, qurit lurat idolonakaman k'achacht'äwipsa q'añuchapxarakitawa. Jumasti sapxäta: ‘Akat mistum’ sasa. Ucatsti jupajj jathanakamaruw jallu churätam, ucampis oraq

yapuchañamataki; Uraqin jilt'at t'ant'a, lik'i, walja manq'añanaka, uka urux uywanakamax jach'a pastonakanwa manq'asipxani. Ukhamaraki, vacanakasa, asnonakas oraq ist'ir q'uma manq'anak manq'apxani, uka manq'ax palampi, ventiladorampi ch'allt'atawa. Isaías 30:21-24 liyt'añataki

¡Kusisiñanipxtawa taqi uma jak'an yapuchirinakaxa, vaca, asno kayunakap uka chiqar khithapktamxa. Isaías 32:20 qillqatanxa

Waña uraqisti mä uma phuch'uruw tukuni, umat pharjata uraqisti uma phuch'uruw tukuni, dragonanakan jakañ utapanxa, kawkhant'i sapa maynix ikipki uka chiqanakanxa, ch'uxña quqanaka, ch'uxña ch'uxña quqanakaw utjani. Isaías 35:7 qillqatanxa

¿Kunatarak jan t'ant'atak qullqi apt'asipxtasti? ¿Kunatix jan phuqki uk lurañatakix ch'amachasipxtaxa? Nayar ist'apxam, kunatix askiki uk manq'apxam, almamax lik'imp'i kususipxpan. Isaías 55:2 qillqatanxa

Kunjämtix jallux purinxi, chhijchhix alaxpachat jan kutt'anki, jan ukasti aka uraqiruw umamp warantasi, ukatsti ch'uxñaruw tukuyi, ukhamat yapuchirir jatha churañataki, manq'irirus t'ant'a churañataki Nayaw apayaniyäta. Isaías 55:10-11 liyt'añataki

Tatitux Judá, Jerusalén markankirinakarux akham siwa: "Jan ch'aphinak taypin yapuchapxamti" sasa. Jeremías 4:3 qillqatanxa

Tatitun arupax wasitatwa nayar purinitu, akham sasa: "Jaqin Yoqa, kunapachatix uraqix naya contra jucha lurkitu ukhaxa, nayax amparaj luqxatä, t'ant'an thujrunakapsa p'akjarakï, ukatsti mach'a pacharuw puriyä, ukatsti jaqirus uywanakarus uka uraqit tukjarakï: Ezequiel 14:12-13

Jach'a uma jak'an suma uraqin ayruntata, ramanak mistuñapataki, achuñapataki, suma uva yapuchatäñapataki. Ezequiel 17:8 qillqatanxa

Jumanakax kawkir uraqitix nayra awkinakamar churkta uka uraqin jakasipxäta; Jumanakax nayan markajäpxäta, nayasti jumanakan Diosamäxä" sasa. Nayaw taqi q'añunakamat qhispiyapxäma, trigo mayt'apxäma, jiltayapxarakima, janirakiw mach'a jiwär puriyapxätamti. Nayasti quqan achupsa, yapu achunaksa waljaptayarakï, ukhamat jan mayampsa yaqha markanaka taypin mach'a t'aqhisiñanak katuqapxañamataki. Ukapachaw jumanakax jan wali luräwinakamat amtapxäta, jan wali luratanakamat amtapxarakita, jan wali luratanakamatsa, ajjtasiñanakamatsa, jumanakan nayraqatamanx apt'asipxätawa. Ezequiel 36:28-31 liyt'añataki

Chiqa kankañan yapuchasipxam, khuyapayasiñampiw yapu apthapipxam; ch'usa uraqinakam t'unjapxam, Tatitur thaqhañ horasäxiwa, jupax jutasin jumanakar aski kankañ jallu puriyaniñapkama. Oseas 10:12 qillqatanxa

Nayasti jumanacaroyj taqe markanakamanjja, jumanacaroyj k'umara kisunak churapjjsma, taqe cheqanacamansti t'ant'a pist'ayapjjsma. Ukhamaraki, nayasti jumanakat jallu jark'antapxsma, kunapachatix kimsa phaxs yapu apthapiñapäkän ukkhaxa, mä markar jallu puriyayarakta, yaqha markar jan jallu purintayasa, mä chiqaw jallux purintäna, uka chiqarus jallux jan wañsuwaykataynati. Ukhamaw pä jan ukax kimsa markanakax mä markar sarapxäna, uma umañataki; ucampis janiw

sist'apcänti, ucampis janiw nayar kutt'apctati —sasa Tatitux saraki —sasa. Nayasti nayampiw jawq'japxsma, uva yapunakamasa, higo quqanakamasa, olivo quqanakamasa jilxattawayxän ukkhaxa, palmera laq'unakax manq'antapxänwa, ukampis janiw nayar kutt'apktati, sasaw Tatitux saraki. Nayaw jumanak taypir Egipto markan jan walt'äwip apayanipxsma, waynanakamarux espadampiw jawayapxsma, caballonakamsa apaqaraktwa. Nayasti campamentonakaman q'añunakap nayrakamaruw puriya, ukampis janiw nayar kutt'apktati, sasaw Tatitux saraki. Amós 4:6-10 qillqatanxa

Higos quqax janis panqarkchixa, uva alinakansa janiw achupkaniti; aceitunanakan irnaqawipax tukusxaniwa, yapunakax janiw manq'a achupkaniti; ovejanakax uwijat q'al tukjatäniwa, janirakiw uywanakax utjkaniti, ukampis nayax Tatitun kusionirakiwa, qhispiyasiñaxan Diosampiw kusioniraki. Habacuc 3:17-18 qillqatanxa

¿Jumanaka, jumanakan ciel utanakaman jakañ horasäpachati, ukat aka utax t'unjatäxi? Jichhax taqi ch'aman Tatitux akham siwa: Thakinakamat amuyt'asim. Jumanakax walja yapuchapxtaxa, juk'ak apanipxtaxa; jumanakax manq'apxtaxa, ukampis janiw manq'apktati; jumanakax umapxtaxa, ukampis janiw umañamp phuqt'atäpktati; jumanakax isimp isthapt'asipxtam, ukampis janiw kuna junt'uñas utjkiti; Khititejj pagañ katoqki ukajja, p'iyanakan mä bolsar uchañatakejj qollqe katoqaraki. Taqi ch'aman Tatitux akham siwa: Thakinakamat amuyt'asim. Ageo 1:4-7 qillqatanxa

Uka jathajj suma jaqëniwa; uva alisti achupxaniwa, uraqisti achunak churarakini, alaxpachasti ch'uxñaptayani; ucat nayajj aca jakenacat qhipharquirinacaroy take ucanacaruw katuyäjjja” sasa. Zacarías 8:12 qillqatanxa

Taqi diezmonak almacenar apanipxam, ukhamat utajan manq'a utjañapataki, jichhax akampi yant'apxita, siwa: “Nayatix alaxpachan ventananakap jan jist'arapkäma, ukat mä bendición warxatapxämaxa, ukhamat jan mä chiqax katuqañataki” sasa. Manq'irirux jumanak laykuw tuqinuqä, janiw uraqiman achunakap t'unjkaniti; janirakiw uva yapunakamas yapuru janir purinkipan achupkaniti” sasaw taqi ch'aman Tatitux saraki. Taqi markanakaw jumanakarux bendicionat sapxätam, jumanakax mä suma uraqikipxätawa, sasaw taqi ch'aman Tatitux saraki. Malaquías 3:10-12 liyt'añataki

Evangelionaka

Ukatsti discipulonakaparux sänwa: — Chiqpachansa cosecha apthapiñax waljawa, ukampis irnaqirinakax juk'anikïpxiwa. Ukhamasti, yapu apthapiñ Tatitux mayipxam, yapu apthapiñapar irnaqirinak khitañapataki. Mateo 9:37-38 qillqatanxa

Jesusax uñacht'äwinakampiw walja arunak jupanakar parläna, akham sasa: —Uñtapxam, yapuchiruw yapuchañatak mistuwayxi. Phatkäna ukkhasti, mä qawqha jathanakaw thak thiyar jaquqaniña, jamach'inakasti jutasin manq'antapxäna, yaqhipanakax qala ch'akhanakaruw jaquntapxäna, kawkhanti jan walja uraqinipkän uka chiqanakaru. jan saphinïtap laykusti, wañsuwayxapxänwa. Ukat yaqhipanakax ch'aphinak taypiruw jaquntapxäna; ch'aphinakax ch'aphinakaw mistu, ukatsti ch'aphinakaw ch'akhanak ch'allxtayäna, ukampis yaqhepasti suma uraqiruw jaquqaniwayi, yaqhipax patak, mayninakax suxta tunka, yaqhipanakax kimsa tunka. Khititix jinchuniki ukax ist'pan. Mateo 13:3-9 qillqatanxa

Jupanakarux yaqha uñacht'äwiw uñacht'ayarakina: —Alaxpachankir reinox mä mostaza jathamp sisiwa, uka jathax mä jaqix yapupan yapuchatayna, uka jathax taqi jathanakat sipan juk'amp jisk'akiwa. Mateo 13:31-32 qillqatanxa

Ukatwa jupanakarux säna: — Chiqpachansa yapu apthapiñax wali jach'awa, ukampis irnaqirinakax juk'anikïpxiwa. Lucas 10:2 qillqatanxa

Jupasti aka uñacht'äwi arsüna; Mä jaqix uva yapupan higo quqa ayruntatayna; Jupasti jutasin achu thaqäna, ukampis janiw kuns jikxatkänti. Ukatsti uva yapuchirinakaparux sänwa: —Aka kimsa maraw aka higo quqan achu thaqir jutta, ukampis janiw jikxatkti. ¿kunatsa uraqix ch'amäpacha? Jupasti juparux sänwa: —Tatay, jichha maras jaytanukupxam, nayan uraqir allsuñkama, wanunak apsuñkama. Lucas 13:6-9 qillqatanxa

¿Janit jumax sapkta: Pusi phaxsiw utji, ukatsti yapu apthapiñax puriniwa? uñtapxam, nayasti sapxsmawa, nayranakam sertasipxam, pampanak uñtapxam; kunatix jupanakax niyaw yapuchañatakix janq'u jañchinïpxi. Khititix yapu apthapirix payllaw katuqasi, ukatsti achunak apthapirakiw wiñay jakañataki, ukhamat yapuchirinakasa, apthapirinakas kusiisipxañapataki. Juan 4:35-36 qillqatanxa

Qhanakwa sapxsmaw, janitix mä trigo trigox uraqir jaquqanisin jiwkaspä ukhaxa, sapakiw qhiparani, ukampis jiwxani ukhaxa, walja achunak achu. Juan 12:24 qillqatanxa

Uraqir purisasti, nina nakhaskir uñjapxäna, chawllanak uchata, t'ant'ampi. Jesusasti jupanacarojj sänwa: —Jichhajj katjapkta uka chawlla apanipjjam —sasa. Juan 21:9-10 qillqatanxa

Ucampis jupa pachpaw jan yatiyas jaytanuküna, suma luräwinacapata, alajjpachat jallusa, suma achunacampi, chuymanacasar manq'añampi, kusisiñampi phoqhantayasa. Hechos 14:17 qillqatanxa

Cartanaka

Ucampis nayajj sistwa: “Khititejj juk'ak yapuchki ukajja, juk'ak apthapirakiniwa” sasa. Khititix wal yapuchki ukax walja apthapiraki. 2 Corintios 9:6 liyt'añataki

Ukat Diosax taqi khuyapayasiñanak jumanakar jilxatayañapatakix ch'amaniwa; Ukhamat jumanakax taqi kunan ch'amanïpxañamataki, taqi aski luräwinakampi phuqt'apxañamataki: (Kunjämtix Qillqatan siskixa: 'Jupaw ch'iqiyawayi, pisinkirinakaruw churi, aski kankañapax wiñayatakiw utjani. Jichhax khititix yapuchirir jatha luqtiriki ukax t'ant'a churaraki, yapuchat jathanakamsti waljaptayarakim, ukhamarak aski kankañanakaman achunak jilxatayarakim Diosar yuspärañaw jiwasanak tuqi yanapt'istu. 2 Corintios 9:8-11 liyt'añataki

Jan qarjasipxamti suma lurañanxa, janitix qarjkañänixa, horasaparuw apthapiñäni. Gálatas 6:9 qillqatanxa

Nanakax jumanakampisipkäyät ukhas akham sapxsmaw: Maynitix jan irnaqañ munkchixa, janirakiw manq'añapakiti —sasa. 2 Tesalonicenses 3:10 liyt'añataki

Apocrifa sat qellqata

Kunjämtix yapuchirix uraqin walja jatha yapuchki, walja quqanak ayruntaski, ukampis kunat'i suma yapuchatäki ukax janiw mistkiti, janirakiw taqi yapuchatäki ukax saphintatäkiti. janiw taqini qhispiyatäpkaniti. 2 Esdras 8:41 qillqatanxa

Kunjämtix yapuchirin jathapax jan purinkani, janitix jallux pachapar katuqkätamxa. jan ukax jach'a jallu purintasin q'al tukjaspa: Ukhamarakiw jaqis t'unjaraki, amparanakamampi lurt'at jaqi, juma pachpa uñnaqam satätaxa, jupar uñtasitäta layku, taqi kunsä lurtaxa, yapuchiri jaqin jathapar uñtasita. 2 Esdras 8:43-44 liyt'añataki

Jupasti sarakituwa: "Kunjämatix yapux utjki ukhama, ukhamarakiw jathaxa; kunjämtix panqaranakapaxa, ukhamarakiw saminakapaxa; kunjämtix irnaqirix utjki, ukhamarakiw irnaqawix; kunjämtix yapuchirix jupa pachpakixa, ukhamarakiw yapu yapuchañapaxa. 2 Esdras 9:17 liyt'añataki

...jach'a jach'a tukuñanxa t'unjañasa, walja t'aqhisiñasa, q'añu lurañanakanxa t'unjaña, jach'a pist'aña, q'añu lurañax mach'a pachan taykapawa. Tobit 4:13 qillqatanxa

Ukhamaw waynax kunjämtix angelax siskän ukhamarjam luräna; Chawlla t'ant'asinsti, panpachaniw thakhinjam sarapxäna, Ecbatane markar jak'achasiñapkama. Tobit 6:5 qillqatanxa

Uca eunucosti wali kusiskañawa, jupasti amparapampiw jan jucha lurkiti, janirakiw jan walinaksa Dios contra amuyt'kiti, juparuw iyawsañan suma churäwi churatäni, Tatitun templopan mä herencia churatäniwa, ukax jupatakix juk'amp askiwa. Salomonan yatiñ kankañapa 3:14

Jan wali ch'amampi, janirak yapu yapuchañsa uñisimti. Eclesiastico 7:15 qillqatanxa

Khititix uraqip yapuchki ukax jach'a jach'a jaqinakar kusisiyañapatakix juchapat pampachatäniwa. Eclesiastico 20:28 qillqatanxa

Taqpach yapu taypin achuñ tukuyxäta ukkhaxa, juman jathamampiw yapuchañama, suma uywanakamar atinisiñamataki. Eclesiastico 26:20 qillqatanxa

Ukatsti sumakiw uraqinakap yapuchapxäna, uraqix jupar jilt'ayäna, pampankir quqanakasti achunak churarakina. 1 Macabeos 14:8 qillqatanxa

Edén markan armt'at libronaka

Ukhamarusa jaqinakaxa yapu lurañataki ukhamaraki uraqi yapuchañatakixa ch'amanchasipxañapawa ukhamata uka tuqita walja juyranaka utjañapataki. Ukhamatwa taqi kasta yapuchañax sarantaski ukat taqpach nayraqat arsut uraqinx walja apthapiw apthapita. Aristías carta 5:9-10 qillqatanxa

Marka jaqinakax distritos rurales ukanakat yaqha chiqar sarxasax markan qamasir sarxasax yapuchäwx jan waliruw puriyapxäna: ukat ukhamat markan jan qamasipxañapatakix reyix pä tunk urut jilaw ukan qhiparapxañapatak kamachinak apsuwayxäna. Aristías chachan cartapa 5:13

Ukhamasti, wawanakaxa, warminakan suma uñnaqt'aparu jan ist'apxamti, janirakiw jupanakan lurawinakapsa amuyapxamti; jan ukasti Tatitur ajjsarañan sapa chuymman sarnaqapjjam, suma lurañanacaru, yateqañanacaru, ovejanakamarusa ch'amachasipjjam, Tatitojj mä warmi churañapcama, jupar munañaparjama, jan nayjam t'aqesiñamataki. Rubén 2:1 qillqatan Testamentopa

Yapuchañ tuqir alt'asipxam, taqi yapuchañ tuqinakan ch'amachasipxam, Tatitur yuspagarañ churäwinakampi. Tatitux aka uraqin nayrër achunakapampiw bendicipxätam, kunjämtix Abel ukhat jichhakamax taqi qullan jaqinakar bendiciwayki ukhama. Aka uraqin lik'i yänakapat sipansa, janiw yaqha t'aqa churapksmati, achunakapasti ch'amampi jiltayatawa. Jacob awkisax aka uraqin bendicionanakapampi, nayrër achunakapampiw bendicitu. Isacar 1:39-42 qillqatan Testamentopa

Nayaw nayraqat mä bote lurirëta, lamar qota patjjar sarañataki, Tatituw uka barcon amuyt'añampi, yatiñampi churitu. Ukatsti qhepäjjet mä timón jaqonukuyäta, ukat chika taypinkir yaqha cheqankir lawa patjjaruw mä vela ucharakta. Ukansti quta thiyanakaruw barcot sarawayta, awkijan utapatak chawlla katjasa, Egipto markar puriñkama. Ukat khuyapt'ayasiñampiw katjatax sapa jan uñt'at jaqirux yatiyawayta. Maynitix yaqha markankir jaqëchi, usuta, chuymankipstatächixa, chawllanak t'amt'ayasaw suma k'achacht'ayäta, ukatsti taqi jaqiruw waxt'irëta, sapa mayniw munaski ukhama, jupanakamp llakisisa, khuyapt'ayasisa. Ukatpi Tatitux chawlla katjkasax walja chawllanak phuqt'ayitu. Khititejj jaqe masipamp chikäki ukajja, juk'ampwa Tatitut katoqasi. Phisqa maraw chawlla katjayäta, khitinakarutix uñjka ukanakarux churarakta, taqi awkijan utapatakis wakiskänwa. Juyphi pachanx challwa katurëta, juyphi pachanx jilanakajamp chikaw ovejanak uywirëta. Testamento de Zabulón 2:6-13 qillqata